

HEIN DE BRUIN

SHELLEY'S
JULIAAN EN MADDALO

BAYARD REEKS

SHELLEY'S JULIAAN EN MADDALO

SHELLEY'S
JULIAAN EN MADDALO

EEN GESPREK

IN NEDERLANDSE VERTALING VAN
HEIN DE BRUIN

BAYARD REEKS
F. G. KROONDER BUSSUM

1946

SHELLEY'S INLEIDING

Geen wei van water, noch van tijd de bij,
noch ooit de bok van bottend lentegroen
verzadigd wordt – noch Liefde van geweest.

Vergilius' Gallus

Graaf MADDALO is een Venetiaans edelman uit een oud geslacht, een man van groot fortuin, die, zonder veel omgang met zijn landgenoten, zich meestal in zijn prachtig paleis in die stad ophoudt. Hij is een persoon met buitengewone talenten en zou in staat zijn; indien hij zijn krachten tot dat doel wilde aanwenden, de redder van zijn vernederd vaderland te worden. Zijn zwak bestaat echter hierin, dat hij hoogmoedig is; hij ontleent een diep inzicht in de waardeloosheid van het menselijk leven aan de vergelijking van zijn eigen buitengewone geest met het geringe intellect van zijn omgeving. Zijn geestdrift en zijn geestkracht zijn ongemeen en veel groter dan die van anderen; in plaats van de laatste te benutten tot beteugeling van de eerste, houdt hij beider weerstandsvormen door onderlinge spanning in stand. Zijn eerzucht verteert zichzelf bij gebrek aan waardige objecten waarmee hij zich zou kunnen meten. Ik zeg, dat MADDALO hoogmoedig is, omdat ik geen beter woord kan vinden om de verbetenheid van zijn wrevelige gevoelens aan te duiden waardoor hij gepijnigd wordt; hij schijnt echter slechts zijn eigen verwachtingen en genegenheden te bevechten, want in de omgang is

er geen vriendelijker, geduldiger en bescheidener mens dan MADDALO. Hij is opgewekt, oprecht en geestig. Als hij een meer ernstig gesprek voert, leidt dit tot een soort bedwelming, men voelt zich als betoverd. Hij heeft veel gereisd; er is een onbeschrijflijke charme in het relaas van zijn avonturen in verschillende landen.

JULIAAN is een Engelsman van goede familie en hartstochtelijk aanhanger van de filosofische denkbeelden, die de macht van den mens over zijn eigen geest laten gelden en er de grotere kansen voor het mensdom van bepleiten, nu bepaalde opvattingen op het gebied van de moraal, als overleefd, uitsterven. Zonder het kwaad in de wereld te verdoezelen, is hij er voortdurend op uit zich er op te bezinnen, hoe het goede de overhand kan verkrijgen. Hij is volslagen ongelovig en spot met alles wat als heilig geldt. MADDALO schept er een ondeugend behagen in, zijn schampere opmerkingen over de religie uit te lokken. Hoe MADDALO zelf over deze dingen denkt is niet nauwkeurig bekend. JULIAAN wordt, ondanks zijn ketterse ideeën, door zijn vrienden beschouwd als iemand met goede hoedanigheden. In hoever dit mogelijk is, moge de vrome lezer zelf uitmaken. JULIAAN is doorgaans ernstig.

Over den Waanzinnige kan ik geen inlichtingen geven. Naar zijn eigen woorden te oordelen, schijnt hij teleurgesteld in de liefde. Hij was klaarblijkelijk een zeer beschaafd en beminnelijk man in zijn gezonde dagen. Zijn geschiedenis, die hier uitvoerig verhaald wordt, zal wel overeenkomen met vele andere van dien aard; de onsamenhangende uitingen van zijn zieleworsteling zullen waarschijnlijk een genoegzaam commentaar vormen bij hetgeen in ieder hart te lezen is.

K REED MET GRAAF MADDALO IN DE AVONDGLOED
de kust langs bij Venetië, waar de vloed
van Adria op breekt: een eenzaam strand
van rondom heuv'lend, altijd schuivend zand,
bezaaid met distels en 't amphibisch kruid,
dat uit het telend zilte slijk ontspruit,
een woest en onbewoonbaar zeegebied,
dat 't vissersvolk, is 't net gedroogd, ontvlieft;
een wildernis waar niets het uitzicht breekt
dan ginds een stronk, en paalwerk, rot, verbleekt,
een onbevloede zandstrook, smal en lang,
was doorgaans 't rijpad bij zonsondergang.
Ik hield van deze rit, van woestenij
en barre eenzaamheid: daar smaken wij
't genot der eindeloosheid, onbegrensd,
zo wijd als men de ziel te ervaren wenst,
en zo was de oceaen, en deze wal
berooier dan de baren; bovenal
houd ik ervan met een beminden vriend
te rijden als ik deed; de speelse wind
dreef 't stuivend schuim langs 't tintelend azuur
ons in 't gelaat; het hemelblauw was puur
en diep gewelfd van noordlijk windgestoei,
en over 't water, als verheugnis, woei
gemeenzamer geruis van eenzaamheid,
dat ons de harten luchtig maakte, wijd.

't Gesprek begon al rijdend, 't vlugge woord,
opspringend met gelach, sprong altoos voort,
van 't een op 't ander – 't was plezier, het ging
in snelle vlagen van herinnering,
waar droefenis uit week; tot uit de kust
wij huiswaarts keerden, moe, gestemd tot rust.
De dag was schoon geweest, nu werd het kil,
de zon ging onder en de wind viel stil. –
't Gesprek werd ietwat ernstig, welverstaan,
zo dat er ernst en spot bij beurte gaan
tot zotternij, met hoon en tegenzet
van louter machteloosheid; onze pret
herleefde; als in 't gedicht, leek ons geding
op dat der duiv'len in de hellekring,
waar 't over God liep, lot en vrije wil;
en over Aardes wezen ging 't geschil;
en over 'tgeen een mens gelooft en weet,
waartoe hij hoopt en neerbuigt onder 't leed,
daarover spraken wij; en ik [want 't is
toch altijd beter moed dan ergernis]
bestreed de wanhoop steeds; doch aarzelloos
was 't dat mijn vriend de donkere zijde koos.
't Besef van meer te zijn dan zijn geslacht
verblindt zijn scherpe geest, heb ik gedacht;
van 't staren in zijn eigen helle vlam.
Intussen draalde 't zonlicht eer 't de kam
der verre bergen over neeg. Hoe zoet
is hier zonsondergang, als hemelgloed
uw landschap binnenvloeit, land dat ik prijs:

Italië, des ban'lings Paradijs!

Uw bergen, meren, gaarden, en omhoog
de torens van de steden boeiden 't oog
toen wij daar poosden; afgestegen, kwam
meteen een rijknecht die de paarden nam,
en andren meerden er de gondola.

Als die nog mijmeren, maar wetend: dra
herneemt de reis haar vreugd, zo stonden wij
te kijken naar de avond en het tij
van tussen stad en kust bewogen stroom
met hemelspiegelingen; in een droom
vertoonden zich de Alpen, grijs, ten noord,
gelijk een bolwerk dat de hemel schoort
van Oost naar West; de halve lucht vol zwerk
was als een siergewelf van tichelwerk,
in 't zenith donkervloeiend purperrood,
dat door de wester wolkenkrochten vloot
in heller glans dan laaiend goudvuur, tot
waar 't dralend zonlicht doofde in de grot
van 't golvend land: de wijdvermaarde streek
der Colli Euganei: zij geleek,
van Lido uit, in 't raam der havenwijk
verkaveld, op een kartlig eilandrijk.
Toen was opeens, of aard en zee sindsdien
in vuur verdronken, 't trots massief te zien,
der opgerezen bergen hoog gevlam
om de bewolkte zon, en daaruit kwam
het diepste purper lichten, met een gloed,
dat alle toppen gloeiden. „Eer 't voorgoed

verdooft", zei mijn geleider, „wijs 'k een spoor
naar beter aanlegplaats". Wij voeren door
lagunen voort, uit 't vaartuig van den dood
bezag 'k de stad, de aanblik die zij bood
als telkens wendend eiland; avondglans
betoverde paleis en tempel gans
tot sprookverblijf en hemels droomvertrek.
Ik zou iets zeggen, doch – „Dit is de plek,"
zei Maddalo, „de juiste naar ik denk",
de gondolieri stuitend met een wenk.
„Kijk, Juliaan, naar 't Westen, luister goed
of daar geen droef geklep zich horen doet."
Ik keek, en voor mij zag ik, schemergrauw,
door water gans omgeven, een gebouw
dat eeuwen oud moest zijn, tot niemands baat,
met holle vensters, in vervallen staat.
In 't open torenhuis erboven blonk
een bengelende klok in 't zongevonk,
wier bronzen klank ons dof in de oren klonk.
Er achter zonk de grote zon en schiep
een donkre silhouet. „Wat ons daar riep
is wis de klok die uit het Dolhuis klept",
zei Maddalo; „wie 't water over rept
om deze tijd, hoort er die vesperbel,
die alle gekken roept, elk uit zijn cel,
tot dank en lof. „Dit somber slag heeft net
genoeg besef voor zulk een dankgebed
tot hun gestrengen Schepper," zei ik. „O,
zo sprak men vroeger ook!" dus Maddalo,

verbaasd. „Gij waart al steeds, temidden van
de schaapkens Christi, ongelovig man,
een wolf voor 't lam; zwem, drenkeling, want waan
blijkt u Voorzienigheid“. Ik keek hem aan,
het glunder lachen doofde in zijn blik:
„Zo is,“ riep hij, „de mens, zijn gij en ik,
en dat is dan het zinnebeeld en blijk
van wat men eeuwig noemt en godgelijk,
als doodse klok, waar hemels licht om viel,
moet uit haar klokhuis de verlichte ziel
gedachte en wensen stuwen in 't bestek
des harten om – te bidden als een gek;
waarom? dat weet niet een; tot 't stervensuur,
als uit zonsondergang dit avontuur,
herinneringen schift, en ons vervreemdt
van 'tgeen wij zochten, 't ijdel niets.“ – Ik neem 't
gesproken woord en zoek de zin, doch blijf
ver van zijn zeggenskracht. De zonneschijf
verdween inmiddels aan de horizon,
en de omtrek van de zwarte klok verzwond;
het rosse torenhol werd grijs, er ging
om schepen, kerk, paleizen schemering
van avond waren; langs de purpren zee
verglom de gulden tint in kalme vree.
Wij spraken bijna niet, de gondel bracht
mij snel naar mijn verblijfplaats voor de nacht.

Des morgens, door de kille regen, liep
ik vlug naar Maddalo, die toen nog sliep;

en onder 't wachten speelde ik met zijn kind:
van speelgoed 't allerschoonste dat men vindt,
een ernstig, teder, onbedorven ding,
lief zonder opzet of berekening,
met ogen – o, haar ogen! hemelglans
weerspieglend van Italië, nochtans
oneindig dieper nog van wondre zin,
als slechts bij mensen merkbaar. Van 't begin
was zij mijn lieveling, als hulploos wicht
werd zij mij toebetrouwd toen 't levenslicht
haar schemerde. En nu, bij 't wederzien,
herkende zij haar makker, die sindsdien,
toen zij nog maar zes maanden was misschien,
niet zo veranderd was als zij. Aldra,
schoon eerst beschroomd, liep zij de ballen na,
daar trad de Graaf de kamer in, ik boog.
„Die woorden gisteravond, uw betoog
verduisterden mijn geest: – is inderdaad
een mens zo lijdlijk als ge zegt, welk kwaad
sticht godsdienst dan en 'tgeen werd ingezet,
[al houd ik niet van zulk een strenge wet]
om onverstand te breken door een leer;
hoe anders mijn geloof“, dus mijn verweer,
bemerkend hoe hij zweeg, voegde ik erbij:
„Zie 't lieve kind, onschuldig, vrolijk, vrij;
besteedt in vreugd haar zorgeloze tijd,
terwijl ons denken dwaalt in somberheid
als die u overviel. Zo metterdaad
verstrikken we ons in 't toegelaten kwaad.

Ach, dat wij anders waren, als 't geluk
in dromen, blij en majesteitelijk.

Waar 's schoonheid, liefde, waarheid die men zocht
dan in 't gemoed? Hoe, als men méér vermocht,
hield daad en droom dan geen gelijke kracht?" –
„Juist, als men méér vermocht! – naar groter macht
heeft men“, zei Maddalo, „vergeefs gestreefd:
Utopia, mijn vriend!“

„'t Verlangen leeft,“
hernam 'k, „doch al wie ernaar tracht, bevindt
hoe sterk de boei is die de geestkracht bindt:
wellicht als stro zo broos. Wij echter zijn
verzekerd te overwinnen, zij 't in pijn,
veel wat ons nu vernedert en benauwt.
Er is een kracht in ons tot zelfbehoud
en lijden – hoe? weet niemand dan wie streeft,
en niet wie louter om te sterven leeft;
gelijk de wijsheid 't onderwezen heeft
die heerste vóór de zwarte godsdienstnacht;
nochtans, den lijdenden en hun geslacht
geldt dit geloof – religie.“

„Waarde vriend,“
zei Maddalo, „ik voel mij niet gezind
u bij te vallen, schoon ik klaar verneem,
hoezeer gij 't oog hebt op een hecht systeem,
wat woorden aangaat. 'k Kende juist zulk = een
in deze stad, een maand of wat geleên,
met wien ik redetwistte in deze geest,
die stapelzot werd – altijd was geweest.

bij 't zoet geklank. Toen ik:

„Een mogelijkheid
voor hun herstel, dunkt mij, door zacht beleid,
als zo muziek ontroeren kan! Wie is
hij dien wij zoeken?“

„Zijn geschiedenis,“
zei Maddalo, „ken ik maar half: hij kwam
ontmoedigd naar Venetië; 'k vernam,
dat hij beroemd was. Elders werd verteld,
dat het verlies van groot fortuin hem kwelt.
Zijn taal was echter in die toon gedrenkt
als de uwe – droever nog; hij scheen gekrenkt,
als wie zichzelf doorgaans beledigd vindt,
door steeds te horen, dat de sterkste wint,
en dergelijk bedrog [‘k denk zo ge weet
soms in uw trant] waartoe men zich vermeent
in weerwil van de dreiging dat het spel
ontmaskerd wordt. Ach, waardig was hij wel,
de stumperd! in zijn soort een humorist.“

„Helaas –, maar de oorzaak dan?“

„Als ik die wist; –
een jonge vrouw kwam mee uit Frankrijk; toen
zij keerde en hem verliet, wat kon hij doen
dan eenzaam zwerven door het woeste zand,
tot hij verwilderde; had geld noch land
meer; werd gevat; geborgen in dit huis,
verwierp hij, bang, verandering van tehuis,

waarom ik, hem gerievend, in 't gesticht
hem kamers op de zee heb ingericht,
'k zond boeken, bloemen, beeldhouwkunst, want dit
was vroeger zijn geluk en liefst bezit,
muziek verzorgde ik. 't Was dunkt u besteed?
een vreemde kon niet minder doen dan 'k deed
voor zo'n voornaam doch diep rampzalig man? –
En nu dan zingt en speelt hij om de ban
van waanzin te doorbreken en dit oord
met hemelrust te wijden die bekoort."

„Wel, dat was goed – wis, zo 't dan heet, voor een
als hij, die nergens recht op had."

„Alleen:

dezelfde aanspraak op elks hulp als die
ikzelf in rampspoed heb. – Zijn melodie
wordt onderbroken, hoor: de waanzin hier
begint opnieuw met krijzen en getier.
Bezoeken wij hem nu, want na zo'n lied
is hij verzonken in zichzelf en ziet
of hoort dan niets en niemand."

Na dit woord

geleidde'ons een bewaker door de poort
naar een vertrek met uitzicht op de zee.
Daar zat de onzaalge, overstelpt door wee,
bij de piano, bleek, de handen saam,
en vlagend stormde door het open raam

de kille, brakke zeewind, naar welks luim
zijn haren wapperden, besproeid met schuim ;
zijn hoofd door het muziekboek ondersteund,
hield hij, op 't merg doorhuiverd en doorkreund,
de lippen op een toegevouwen blad,
die 't hevig bloeiend schijnrood toonden dat
de kranken kenmerkt ; martelend benard,
ontplooiden zij de glimlach van de smart,
als van wie uit zijn eigen brandend hart
het vuur der liefde voortbrengt ; toen met mat
gelaat en ogen opziend, was het dat
hij sprak – bijwijle' als een die schrijft: de brief
die 't hart zou roeren van 't onnaakbaar lief
in 't verre land ; en dan, als vol verwijt
om 's levens eeuwige onherstelbaarheid,
verbijsterd en bedrukt ; soms werd zijn stem
door smart verstikt, en dan weer was 't of hem
het vormloos woord zo, zonder klank, ontgleed –
Maar de vertwijfeling, in zucht en kreet
te merken, gaf aan alles eender vorm ;
intussen blies met luid gerucht de storm
zijn rukvlaag door het venster, en verloor
er stamelingen aan het gretig oor
diep in 't vertrek. 'k Herinner niettemin
ontdaan mij woord voor woord en zin voor zin.

„De ene maand na de ander“, riep hij, „sleep
ik als een lastdier onder spiets en zweep
dit leven voort – in 't wijkende verschiët

een lange zware keten van verdriet.
O, stomme smart, lafhartigheid, ik kan
mijn wanhoop niet belijden als een man ;
'k moet leven, lopen, lachen – bittere spot!
of 'k nooit terzijde kermde om mijn lot ;
wat mij 't bedrieglijk masker dragen doet
voor liefsten? – niet de rust voor mijn gemoed –
wee mij! want hoon en pijn en haat zijn nog
verkieslijker dan dit ontaard bedrog –
Ondraaglijk zijn mij langer 't koel omarmen,
vermomd gelaat en ogen die niet warmen,
ellende, ontzoocheling, en achterdocht
omtrent mijn waardig vaderschap. Ach, mocht
de aarde mij bedekken met haar stof,
en werden mij de ogensterren dof,
dan zou mij dit gepeins ontvloden zijn :
want doden zijn onschendbaar voor de pijn.“

„Wat Macht behaagt het ons te kwellen? 'k Wijt,
zo 'k weet, mijzelf niet alles wat ik lijd,
hoewel 'k er licht ten dele schuld aan had.
Ach, niemand strooide rozen langs het pad,
waar, achtloos voortgaand, ik de vale Smart
ontmoet heb die, mijn schaduw, sinds volhardt
te volgen. Dwaalde ik, 't was mij geen verkwikking,
maar ergernis, en onrust, en verschrikking ;
mij werd boetvaardigheid nog nooit geneugt,
de zoete zonde heeft mij nooit verheugd ;
als liefde, tederheid, oprechte trouw

die eerste prille Hoop bezeeglen zou,
'k had zonder spijt 't geloof daaraan beleden,
doch vuige laster en verachting meden
de ontwaakte liefde niet, die werd bedrogen
tot 't bitter eind. Mijn droom vervlogen
van liefst geluk, ontwaakte ik: het beest
van nu."

„O, Gij, vertrouwling van mijn geest!
die, want uw aard is wijsheid en meedogen,
mij troosten zoudt met uw beminde ogen
zo ooit dit droef bericht u had bereikt –
u blijft bedekt waaraan mijn hart bezwijkt;
hoe bitter zou 't geweest zijn, hadt gij deel
aan eenzaamheid en weedom die 'k verheel.
En gij, met wie 'k in klaine kring verkeerd
heb, u verwant – de vriendschap werd onteerd
als 'k op uw hart de sombre zwaarte leg
waar 't mijne onder zwicht. Er is één weg
tot vrede: waarheidszin, die nimmer faalt.
Wij raken soms door liefde in ongeluk verdwaald.
Meen echter niet, dat mijn verwerping [‘t is
voorwaar een doem] dat die verdoemenis
het ongerept gemoed kan deren met
zijn onrust, dat wie rein is wordt besmet.
En mocht er een ontaarde zijn die denkt,
dat hoon en haat waardoor hij werd gekrenkt
't gemoed geneest door weder hoon en haat –
de wonde schrijnt, 't blijkt alles zonder baat.

Geloof van mij, dat ik met hart en wil
standvastig bleef; wat ooit mijn opstand stil,
mijn oordeelsvrijheid knevelt niets en geen,
of, door den dood omkneld, stort 't al ineën.
Denk niet, dat lage wangunst mij vervult,
dat 'k zwijgend de verdrukking heb geduld,
of dat ik, heul voor hartzeer, snel de vlucht
tot waanzin nam, om voordeel zo men ducht,
uit eerezucht, wraakgevoel, wreedaardigheid,
waardoor ik werd die 'k ben, die heeft geleid
tot hebzucht, zinnelust en mensenhaat –
o Graf in aardes schoot, mijn toeverlaat!
Hiertoe behoudt het kerkerhol zijn buit;
of Schande en Nood, geraak ik hier eens uit,
begroeten mij langs 't pad met hun besluit:
„Komt zetten wij ons neer, hem tot genoot,
die binnen 't jaar ten prooi valt aan den Dood.“ –
Of 't rood schavot, 's lands harde dwingelandij
begeert zijn offer – of, mijn vrienden, gij!
verzinkt in peilloos lijden en bereidt
mij nieuwe smart – mijn hand tot weerbaarheid,
ik ben gezind, deemoedig, zonder praal,
tot daad en leed, gelijk ik, knaap eenmaal,
mij aan gerechtigheid en liefde gaf
met heel mijn hart, dat nu verwelkt.“

„Ruk af
het floers van waan, dat hart en zin omsloot!
Hoe bleek, als wie de bruid werd van den Dood,

ben, drogbeeld, ik, uw moede reisgenoot,
en even veeg als gij! Het graf beval
mij ijlings voortgaan tot uw huwelijksbal,
waar mij de valse schim des minnaars beidt
om wien ge mij verlaten hebt, en spreidt
uw bruidsbed in de grafkuil. Ik ontvouw
ten voeteneind mijn leden en beschouw
u uit mijn wade, wakend, dood – Verpoos!
verhaast uw schreden niet – ‘k sprak zinneloos –
hoor slechts mijn redenen – mijn geest is schier
verbijsterd en ontwricht – gij zijt niet hier.
Gij zijt voorwaar vervluchtigd en reeds heen –
voleindigd is uw werk, ik ben alleen.”

„De boezem die u koesterde was mijn?
die gij ontsteekt met adderenvenijn,
ten dank dat gij er u verwarmen mocht?
Uit louter zelfzucht hebt ge mij gezocht?
Ervoer ik niet aan u, dat mij de liefde lust?
Ik dacht, dat gij het waart die zei: Gij kust
mij nimmermeer. Uw liefde is niet oprecht.
In trouwe, ‘k heb mij gans háar toegelegd,
die zich bij voorkeur niets herinnert, maar
mijn woorden klinken en omringen haar.”

„Gij heet mij trots en hebt gezegd: hij spreekt
steeds met verbeterd mond, de boosheid breekt
de geest die haar betuigt. Nooit eerder, weet,
heeft een zich zo vernederd als ik deed!

De aardworm, kruipend waar de voet zich zet
stuiptrekt in kronkels en verzinkt dan met
geheven kop, en krimpt als ik – en sneeft,
neen: 't is de stervenskramp die hij doorleeft!
Gelijk de schaduw, weemlend tussen 't gras,
de eeuwge wenden tekent, alzo was
de doodsangst die mijn uren begeleidt,
en elk moment daarin een eeuwigheid!"

„Dat gij mij nooit aanschouwd hadt, dat uw oor
mijn stem nooit had gehoord, dat gij nooit door
mijn schandelijk omhelzen waart onteerd!
Dat ik, u aanzierend, liefde heb begeerd,
en niet, verwoede monnik, ondernam,
mijn aandrift uit te rukken, knol en stam,
met sidderende vingers! tot het doel:
de zielen niet te mengen in 't gewoel
van hartstocht en verwijt. – Bij u was 't niet
als met gedachten, sluim'rend: plotsling schiet
één schielijk door ons peinzen en begint
haar dooltocht naar de rust, die zij niet vindt – ;
't werd altijd weer bepleisterd met een woord,
'tgeen naging in gemijmer werd gesmoord,
'k vergeet het niet, ik heb te goed gehoord
hoe elke vloek mij toegemeten was.
Vermeng ze, gif met gif, in 't zelfde glas,
en 't zal een zegen tevens zijn, waarnaar
'k vergeefs heb uitgezien – de dood.“

„Het waar,
mocht men bij wreedaards liefde onderstellen,
nog wreder hen met liefdes gloed te kwellen,
als met in haat opvlammend hellevuur:
maar ik, die andrer tranenvloed verduur,
gelijk de steen waar 't water over sproeit;
die steeds in liefde en jammer ben gemoeid
met alle ding en 't stilst verdriet, en die
'tgeen niet is schouw met 't oog der fantasie;
naast armen en verdrukten heb geschreid,
gevang'nen naar hun kerkerhol geleid;
ik, kranke zenuw vol ontvankelijkheid,
die 't minste roeren merk van aardes smart,
die 't vuur heb onderhouden in uw hart
toen alles rondom koud was: – wrange pijn,
dat deze ramp mij welt uit uw fontein –
dat zo'n vervloeking voortkomt uit de mond
van wie mij eens met voorkeur prees! Bestond
ooit zulke daad een wreedaard die zich wreekt,
hij vindt het voorbeeld, waar de naam ontbreekt:
want dit was uw bejegning, reis op reis
was dit uw hoon. Ik leef nog ten bewijs
hoezeer dit sterven aanhoudt.“

„Uw gelaat
vertoont een grijns van afschuw en van haat,
gedachtig aan 't verleden: gij reeds koel,
ik vurig van begeerte – en uw gevoel
beledigd door mijn aanblik –. Maar die smaad

[al heeft natuur voorwaar wat mij aangaat,
in trek noch tint, haar beste keus besteed]
strekt niet tot uw verdediging: want weet,
sindsdien verstreken jaren – , sinds uw blik
mij vol verlangen heeft ontmoet, ben ik
naar ziel en lichaam niet veranderd, dan
in 'tgeen de liefde er na jaren van
beproeving heeft vernieuwd."

„o IJdelheid

van woorden! 'k Sprak, mijn weigering ten spijt,
weer in 't verborgen, nogmaals tot mijn hart –
de lippen breken willoos open, smart
ontvloeit in woord na woord mijn rappe pen;
mijn ogen worden tranenduister – 'k ben
als bijna blind en schrijf met domme hand
op 't ongevoelig blad; 't geheugen brandt
als bijtend zuur, en in die rosse mist
wordt al wat wijs, goed, schoon was uitgewist.
Maar elke boete is leed, daar men ontdekt
wat 't eigen hart misdään heeft, en dit strekt
tot zuiv'ring of vergelding. Dierbaar kind!
ik wenste de uwe vriendlijker gezind
bij onze rampspoed – 't worde u toegesmeekt
omdat gij 't bitterst voelt wat u ontbreekt
en zijt tot nieuw verlangen zonder moed.
Doch nu der trage jaren droeve stoet,
met 'tgeen verloren ging, 't zij hoop of vrind,
als schimmen in 't gevolg voorbijtrekt, kind,

waarom gedenkt ge mijner nooit?"

„Ach, lief!

wees niet vervaard: want tegen u verhieft
ik nooit de boze vinger. Leef ik niet
om u op 't minst te sparen voor verdriet?
Voor smaadheid tranen, liefde geef 'k voor haat,
opdat u 't leven minder eenzaam laat
dan hem dien gij vertreedt, heb ik gevreesd
voor zoete slaap, die alle pijn geneest.
En spreekt gij ooit van mij, zeg nimmermeer:
„Vergeven kon hij niet –“ ik mijd en weer
hier alle wraaklust, toorn en trotse trek,
ik denk noch spreek of doe kwaadwillig, 'k dek
met woorden, als met as, de felle smart
waardoor ik word verteerd. Onpeilbaar zwart
gaapt 't open graf: mijn lichaam, uitgedragen,
verzinkt in 't stof, de worm zal mij doorknagen,
vergeten moog ik zijn – De wind verstoot
mijn stem en ademjacht, mijn hart, in nood
van wanhoop, stokt – bedelf mij in den dood!"

Hij zweeg, en zat een wijl verbijsterd neer,
dan, met een sombre glimlach rees hij weer,
en op het rustbed zijgend, viel hij loom
in diepe slaap, en weende in zijn droom,
en fluisterde een lieve naam, en wij
verbleven weerloos weenend hem nabij.
'k Was bij mijn weten nooit zo overstuur;

en wie 't niet werd, een menselijke natuur
ontbrak hem wis. – Wij draalden langer niet,
en slopen heen, schier bijster van verdriet;
bewakers wenkend, gingen wij ten dis
bij Maddalo: – geen dronk verdreef 't gemis
aan vrolijkheid, hij liet ons niet met rust
totdat de dag het sterlicht had geblust.
Wij stemden beiden met het oordeel in,
dat 't onheil door een dierbare vriendin
hem overviel: ramspoedige ommekeer
bij een te diep vertrouwde van weleer,
tot wier behoef, naar 't scheen, hij werd bevlakt
met onoprechtheid, die niet werd ontdekt
dan binnen waarheids al-ontdekkend licht,
nadat zijn jong geweten was ontwricht,
liet zij hem eenzaam achter, 't merendeel
van wee bleef onvermoed, maar dat hij veel
bezit en vrienden had in vroeger tijd,
betuigden houding en wellevendheid,
trots ondergang had hij zichzelf bewaard
voor eigen zielsverval, door van zijn aard
niets prijs te geven dat hem siert of eert,
zijn bloesemende geest scheen ongedeerd,
verheven was zijn stoute taal, als die –
gemeten aan de kracht – van poëzie.
Mij heugt nog klaar hoe ons gesprek begon
toen Maddalo, 't hervattend, zei: „De bron
van veler verzen was rampzaligheid,
welsprekend in gedichten wordt wie lijdt.“

Indien mij toen niets elders had verplicht,
zo ware' ik voor 't aanloklijk plan gezwicht
Venetië te bewonen levenslang:
om er te rijden bij zonsondergang,
om, dag en nacht de stilte toegewend,
bij brief en boeken in de gondeltent
te wijlen onder 't lamplicht, onbekend,
volkomen ongemoeid, – bij hoge gunst
van schilderij en schone beeldhouwkunst,
poëma's zuster, – al verheugenis
die steden bieden bij ontstentenis
van 't groene landschap; – dan, een oponthoud
in Maddalo's paleis, waar zijn gekout
en kortswijl in het winteravonduur
mij aan mijzelf ontdekken zouden; 't vuur
zou ons beschijnen tot de dageraad
door 't venster gleeed op mijn verbaasd gelaat. –
'k Had ook in Londen vrienden. Hier weerhield
mij medelijden; 'k was door hoop bezielde
dat mij de druk om zijns wil werd verzacht,
doch wellicht was het ijdel overdacht
te menen dat: hem daaglijks gadeslaan,
verlangend komen, aarz'lend henengaan,
opmerkzaam blijven waar zijn hart zich weert –
gelijk men strouwe wetenschap studeert
en er het heil ontdekt na lang geduld –
mij eindelijk zijn afgrond had onthuld
en ik hem kon verlossen van zijn doem.
Bij al de velen die ik vrienden noem,

ontmoette' ik nooit een man die meer de naam
van vriend verdient dan hij, doch alles saam
werd nooit volbracht. Vergeefse dromerij!
soms overkomt, soms overstelpt zij mij,
om spoorloos te vergaan. Wat overbleef,
nog jaren, was de indruk die 'k beschreef.
- En 's morgens, daar de plicht mij riep, ontweek
ik schoon Venetië.

De tijd verstreek,
en menig jaar aler ik wederkwam,
en 't uitzicht vond als toen ik afscheid nam.
Doch Maddalo, mijn vriend, zag ik er niet,
daar hij zich ophield in Armeens gebied.
Zijn hond was dood, zijn kind alreeds een vrouw,
gelijk ik, 't was mijn lot, er weinig zou
ontmoeten: hemels wonder dezer aard,
die bijna niets onwerelds heeft bewaard, -
als een van Shakespeare's vrouwen. Zij ontving
mij hartelijk, niet als een vreemdeling,
doch als haars vaders vriend. Ik vroeg haar dan,
of zij iets wist van den verlaten man,
en, 't zich herinnerend, heeft zij verhaald:
„Dat zijn gebroken geestkracht had gegaald
twee jaar na mijn vertrek, en dat nadien
de trouweloze keerde' om hem te zien.
Van uitzicht koel en hard, werd deze vrouw
allengs wellicht zachtmoedig door berouw.
Het weerzien bracht genezing; vader deed

hen hier als gasten wonen – want ik weet
hoe ik gespeeld heb met haar omslagdoek,
'k was zes jaar oud misschien, doch na 't bezoek
verliet zij hem."

„Verstokte! dat zij 't droeg, –
maar nu 't vervolg?"

„En was dit niet genoeg?:
zij kwam, zij scheidden."

„Kind; en verder niets?"

„Soms tussen wederkeer en afscheid iets,
dat beide, gaan en komen, heeft verklaard,
doch wilt ge uw oude ogen 't leed bespaard,
uw welke koon de traan om dode jeugd,
zo vraag niet nader, zwijge 'tgeen mij heugt,
verzegeld zij hun nagedachtenis,
als ginds hun grafstee in de marmer nis."
Maar ik hield aan, en zij verhaalde al
wat nooit de koude wereld weten zal.

Rome, Mei 1819

Amsterdam, Januari 1946

COLOPHON

Shelley's *Juliaan en Maddalo* werd met de hand gezet uit de Koch Antiqua naar een ontwerp van Johan H. van Eikeren en gedrukt bij N.V. Roepers' Drukkerij te Den Haag.

BAYARD REEKS No. VII

Redactie A. Marja en H. Drijvers Jr.